

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Кафедра практичної психології

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Декан педагогічного
факультету Олександр Т.О.

(підпис)
«28» березня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

«Розвиток соціального інтелекту особистості»

освітнього рівня бакалавр
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальності 053 «Психологія»
ОПП «Практична психологія»,
Психологія розвитку особистості»

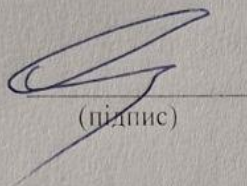
Шифр за навчальним планом ВВ2.13

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Розвиток соціального інтелекту особистості», затвердженої на засіданні Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова.

Розробник: *Гончаренко І.О.*, викладач кафедри практичної психології, Педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри практичної психології “26” серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри

(підпис)

Митник О.Я.

I. Опис навчальної дисципліни ВВ2.13

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Кількість кредитів - 3		<p>Методи навчання Пояснювально-ілюстративні методи.</p> <p>Інтерактивні методи: мікрОВикладання, інверсії, емпатії, інциденту</p> <p>Рольовий тренінг.</p> <p>Розв'язування психологічних завдань.</p> <p>Форми поточного контролю: МКР, ІНДЗ</p> <p>Форма підсумкового контролю: залік</p>
Спеціальність (код, назва) 053 Психологія («Практична психологія» «Психологія розвитку особистості»)	Загальна кількість годин – 90		
	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>	
Освітній рівень: «бакалавр»	Лекції:		
	14	5	
	Семінарські (практичні) заняття:		
Вибіркова	14	5	
	Лабораторні заняття:		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 3-й,	Індивідуальна робота:		
	Самостійна робота:		
Семестр:5-й			
Самостійна робота	62	80	
	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
Мова навчання – українська	31% : 69%	11% : 89%	

Предмет вивчення дисципліни «Розвиток соціального інтелекту особистості» – це закономірності, механізми та методи формування та розвитку соціального інтелекту як комплексу когнітивних, емоційних і поведінкових навичок, що забезпечують ефективну міжособистісну взаємодію, адаптацію в соціумі та успішну комунікацію в різних соціокультурних середовищах.

Дисципліна охоплює теоретичні основи соціального інтелекту, його зв'язок з емоційним інтелектом, комунікативною компетентністю, соціальними ролями та нормами, а також практичні аспекти розвитку навичок ефективної взаємодії, емпатії, асертивності та управління соціальними ситуаціями.

Міждисциплінарні зв'язки. Зміст курсу «Розвиток соціального інтелекту особистості» тісно пов'язаний із вивченням таких дисциплін: «Загальна психологія з практикумом», «Вікова психологія», «Вступ до фаху».

Мета дисципліни:

Формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок розвитку соціального інтелекту як комплексу когнітивних, емоційних та поведінкових компетенцій, що забезпечують ефективну міжособистісну взаємодію, адаптацію в соціальному середовищі, розв'язання комунікативних завдань та управління соціальними ситуаціями.

Завдання дисципліни:

- ознайомити студентів із концепціями соціального інтелекту, його складовими та методами оцінки;
- вивчити взаємозв'язок соціального та емоційного інтелекту, їхній вплив на поведінку та прийняття рішень;
- проаналізувати вплив соціокультурних факторів на розвиток соціального інтелекту; дослідити роль соціальних ролей, норм і комунікативної компетентності в міжособистісній взаємодії;
- розвинути навички ефективної комунікації, включаючи вербальні

та невербальні аспекти;

- навчити студентів розпізнавати та управляти власними емоціями та емоціями інших людей;
- розвинути здатність адаптуватися до соціальних змін та будувати ефективні стратегії взаємодії;
- формувати навички розв'язання конфліктів та побудови здорових соціальних зв'язків;
- використовувати сучасні цифрові технології для розвитку соціального інтелекту та управління соціальними взаємодіями.

II. Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
	<p>ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.</p> <p>ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання</p> <p>ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника</p>	<p>ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>СК14. Здатність організувати власну діяльність і конструктивну взаємодію між психологом та клієнтами та останніх між собою, управляти дискусією.</p> <p>СК15. Здатність презентувати себе як фахівця, який спроможний надати кваліфіковану допомогу; здатність викликати симпатію, довіру; зацікавлювати, вести за собою, заохочувати, підтримувати, заспокоювати,</p>

переконувати,
вмотивувати.

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **3** кредити ЄКТС **90** годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин(денна форма навчання)					Кількість годин (заочна(вечірня) форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні	Семинарські	СРС
Модуль 1. Теоретичні основи соціального інтелекту											
1.	Поняття соціального інтелекту, його складові та значення	4	2	2		10		1	1		10
2.	Емоційний інтелект як основа соціального інтелекту	4	2	2		10					10
3.	Соціальні ролі та їх вплив на формування соціального інтелекту	4	2	2		10		1	1		10
4.	Комунікативна компетентність як складова соціального інтелекту	4	2	2		10					10
МКР											
Разом за змістовим модулем 1:		16	8	8		40		2	2		40
Модуль 2. Практичні аспекти розвитку соціального інтелекту											
5.	Вплив соціокультурних факторів на розвиток соціального інтелекту	4	2	2		6		1			10
6.	Технології та соціальний інтелект: виклики сучасності	4	2	2		6		1	1		10
7.	Стратегії та методи	4	2	2		10		1	2		20

розвитку соціального інтелекту в повсякденному житті										
МКР										
Разом за змістовим модулем 2:	12	6	6		22		3	3		
Разом:	28	14	14		62	10	5	5		80

IV. Зміст дисципліни

№ з / п	3.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціального інтелекту	16	8
1.1	Тема 1. Поняття соціального інтелекту, його складові та значення Визначення соціального інтелекту: історія поняття та сучасні підходи. Основні компоненти соціального інтелекту: когнітивні, емоційні та поведінкові аспекти. Роль соціального інтелекту в особистісному та професійному розвитку. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні:</i> [1-4]; • <i>допоміжні:</i> [10,12]; 	4	2
1.2	Тема 2. Емоційний інтелект як основа соціального інтелекту Емоційний інтелект: сутність, структура та ключові навички. Взаємозв'язок емоційного та соціального інтелекту. Розвиток емпатії: розуміння почуттів та емоцій інших людей. Техніки управління власними емоціями у соціальних взаємодіях. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні:</i> [2,4]; • <i>допоміжні:</i> [9,11]; 	4	2
1.3	Тема 3. Соціальні ролі та їх вплив на формування соціального інтелекту Поняття соціальної ролі: класифікація та приклади. Як соціальні ролі впливають на поведінку та сприйняття особистості. Конфлікти соціальних ролей та їх подолання. Формування гнучкості у виконанні соціальних ролей. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні:</i> [1-4]; • <i>допоміжні:</i> [1,2,3]; 	4	2

1.4	<p>Тема 4. Комунікативна компетентність як складова соціального інтелекту</p> <p>Основи ефективної комунікації: слухання, висловлювання та невербальна взаємодія. Бар'єри у комунікації: види та способи їх подолання. Використання асертивності в комунікативних стратегіях. Роль комунікативної компетентності в розв'язанні конфліктів.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні: [1-4];</i> 	4	2
2.	<p>Змістовний модуль 2. Практичні аспекти розвитку соціального інтелекту</p> <p>Тема 5. Вплив соціокультурних факторів на розвиток соціального інтелекту</p> <p>2.5 Як культура формує соціальний інтелект: вплив норм та традицій. Гендерні особливості соціального інтелекту. Толерантність та міжкультурна взаємодія. Адаптація до нових соціальних середовищ та розвиток мультикультурних навичок.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні: [4,5,6];</i> 	12	6
2.6	<p>Тема 6. Технології та соціальний інтелект: виклики сучасності</p> <p>Вплив цифрових технологій на соціальну взаємодію. Формування соціального інтелекту у цифровому середовищі. Соціальні мережі: можливості та ризики для розвитку соціального інтелекту. Діджитал-етикет: основні принципи.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні: [2,4];</i> • <i>допоміжні: [5,11,13];</i> 	4	2
2.7	<p>Тема 7. Практичні аспекти розвитку соціального інтелекту</p> <p>Психологічні вправи та техніки для розвитку соціального інтелекту. Саморефлексія та аналіз міжособистісного досвіду. Стратегії тривалого розвитку соціального інтелекту у повсякденному житті.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні: [1,2,];</i> • <i>допоміжні: [3,7,12];</i> 	4	2

4.2. Плани практичних занять

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціального інтелекту

Практичне заняття 1. *Поняття соціального інтелекту, його складові та значення*

1. Визначення соціального інтелекту та його відмінність від емоційного інтелекту.
2. Основні складові соціального інтелекту: когнітивна, емоційна та поведінкова.
3. Значення соціального інтелекту для міжособистісної взаємодії та адаптації в суспільстві.
4. Методи оцінки рівня соціального інтелекту.
5. Оцінка власного рівня соціального інтелекту.
6. Обговорення складових соціального інтелекту на прикладі відомих особистостей.
7. Вправа "Соціальний портрет": аналіз соціальної поведінки відомих людей.
8. Як рівень соціального інтелекту впливає на успіх у професійній і особистій сферах?

Практичне заняття 2. *Емоційний інтелект як основа соціального інтелекту*

1. Поняття емоційного інтелекту та його взаємозв'язок із соціальним інтелектом.
2. Основні компоненти емоційного інтелекту за Д. Гоулманом.
3. Вплив емоційного інтелекту на прийняття рішень та соціальну поведінку.
4. Методи розвитку емоційного інтелекту.
5. Аналіз «Щоденнику емоцій» ведення записів про емоційні реакції протягом дня.
6. Аналіз кейсів: розгляд реальних ситуацій, де емоційний інтелект відіграє ключову роль.
7. Способи розвитку емоційного інтелекту.

Практичне заняття 3. *Соціальні ролі та їх вплив на формування соціального інтелекту*

1. Поняття соціальної ролі та її вплив на поведінку особистості.
2. Теорія соціальних ролей (Е. Гоффман, Дж. Мід).
3. Взаємозв'язок соціальних ролей із розвитком соціального інтелекту.
4. Конфлікт ролей та його вплив на особистість.
5. Складання карти власних соціальних ролей.
6. Дискусія: як протиріччя між соціальними ролями впливають на

поведінку?

7. Аналіз соціальних ролей у кінематографі: розбір героїв фільмів.
8. Рольова гра: взаємодія в змодельованих соціальних ситуаціях.

Практичне заняття 4. *Комунікативна компетентність як складова соціального інтелекту*

1. Поняття комунікативної компетентності та її структура.
2. Вербальна і невербальна комунікація.
3. Методи ефективного спілкування та активного слухання.
4. Вплив комунікативної компетентності на соціальні взаємодії.
5. Аналіз своїх комунікативних навичок.
6. Дебати: аналіз використаних комунікативних стратегій.
7. Виконання невербальних комунікаційних вправ.
8. Рольова гра «Конфлікт на роботі» пошук ефективних шляхів комунікації.

Змістовний модуль 2.

Практичні аспекти розвитку соціального інтелекту

Практичне заняття 5. *Вплив соціокультурних факторів на розвиток соціального інтелекту*

1. Вплив культури та соціального середовища на розвиток соціального інтелекту.
2. Крос-культурні особливості соціальної поведінки.
3. Соціальні стереотипи та їх роль у сприйнятті інших.
4. Способи адаптації в різних соціокультурних умовах.
5. Презентація досліджень: аналіз соціокультурних особливостей різних країн.
6. Дискусія: вплив культурних традицій на рівень соціального інтелекту.
7. Аналіз особистого соціального досвіду.

Практичне заняття 6. *Технології та соціальний інтелект: виклики сучасності*

1. Вплив цифрових технологій на соціальну взаємодію.
2. Особливості комунікації в онлайн-середовищі.
3. Соціальні мережі та цифрова емпатія.
4. Виклики та загрози цифрової соціалізації.
5. Експеримент "3 дні без соцмереж".
6. Як онлайн-комунікація змінює соціальний інтелект?
7. Аналіз кейсів соціальних конфліктів у цифровому середовищі.
8. Рольова гра «Віртуальне спілкування vs. реальне спілкування».

Практичне заняття 7. Технології та соціальний інтелект: виклики сучасності

1. Методи розвитку соціального інтелекту.
2. Практики емпатії та активного слухання.
3. Управління соціальними ситуаціями.
4. Саморефлексія та її роль у розвитку соціального інтелекту.
5. Вправа "Аналіз соціальної взаємодії".
6. Групова дискусія: ефективні методи розвитку соціального інтелекту.
7. Мозковий штурм: практичні рекомендації для саморозвитку.

4.3. Організація самостійної роботи студентів

№	Опис завдання	Форма звітності
1	Проаналізувати власний рівень соціального інтелекту за допомогою методики та написати рефлексію (1-2 сторінки) про свої сильні та слабкі сторони.	Письмовий звіт (есе)
2	Вести «Щоденник емоцій» протягом 3 днів, записуючи ситуації, які викликали сильні емоції, та способи їхнього опрацювання.	Заповнений щоденник (таблиця або текст)
3	Скласти перелік своїх соціальних ролей та описати можливі конфлікти між ними.	Таблиця з коротким поясненням (1-2 сторінки)
4	Проаналізувати власні комунікативні навички: провести самоспостереження під час розмов у різних соціальних ситуаціях та записати висновки.	Письмовий звіт (0,5-1 сторінка)
5	Підготувати коротке дослідження про соціокультурні особливості соціального інтелекту в різних країнах.	Презентація (5-7 слайдів) або текстовий звіт
6	Провести експеримент «3 години без соцмереж», спостерігати за своїми емоціями та поведінкою, написати рефлексію.	Письмовий звіт (0,5-1 сторінка)
7	Виконати вправу «7 днів соціального інтелекту» – щодня застосовувати одну техніку розвитку соціального інтелекту та записати спостереження.	Щоденник спостережень (таблиця або текст)

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Доповіді, презентації студентів на практичних заняттях, виконання ІНДЗ, МКР.

Використання методів самостійної роботи студентів по осмисленню та засвоєнню матеріалу – самостійний пошук інформації, підготовка та оформлення презентацій, написання рефератів.

Завдання до контрольної роботи (приклад тестових завдань).

1. **Що є основним компонентом соціального інтелекту?**
 - а) Логічне мислення
 - б) Здатність розуміти і прогнозувати поведінку інших людей
 - в) Високий рівень IQ
 - г) Фізична витривалість
2. **Хто з учених уперше ввів поняття "соціальний інтелект"?**
 - а) Д. Гоулман
 - б) Г. Олпорт
 - в) Е. Торндайк
 - г) Дж. Мід
3. **Який із наведених навичок НЕ входить до складу емоційного інтелекту?**
 - а) Самоусвідомлення
 - б) Контроль емоцій
 - в) Швидкість мислення
 - г) Емпатія
4. **Який основний виклик для соціального інтелекту виникає в цифрову епоху?**
 - а) Надмірне споживання інформації
 - б) Втрата комунікаційних навичок через онлайн-спілкування
 - в) Зниження рівня освіченості населення
 - г) Відсутність критичного мислення
5. **Який із наведених методів сприяє розвитку соціального інтелекту?**
 - а) Уникнення міжособистісних взаємодій
 - б) Розвиток емпатії та активне слухання
 - в) Використання лише раціонального підходу у спілкуванні
 - г) Повна відмова від соціальних мереж

5.2. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

Питання до заліку

1. Дайте визначення соціального інтелекту.
2. У чому полягає відмінність між соціальним та емоційним інтелектом?
3. Які основні складові соціального інтелекту?
4. Хто з науковців першим запропонував концепцію соціального інтелекту?
5. Які існують методи оцінки рівня соціального інтелекту?
6. Як рівень соціального інтелекту впливає на міжособистісну взаємодію?
7. Які існують стратегії розвитку соціального інтелекту?
8. Що таке комунікативна компетентність, і яке вона має значення у розвитку соціального інтелекту?
9. Які існують види соціальних ролей? Наведіть приклади.

10. Як конфлікт соціальних ролей може впливати на особистість?
11. Як культура впливає на розвиток соціального інтелекту?
12. Що таке соціальні стереотипи, і як вони впливають на соціальне сприйняття?
13. Як цифрові технології впливають на рівень соціального інтелекту?
14. Які є особливості комунікації в онлайн-середовищі?
15. Як соціальні мережі можуть як сприяти, так і заважати розвитку соціального інтелекту?
16. Що таке цифрова емпатія, і чому вона важлива в сучасному суспільстві?
17. Які техніки можна використовувати для підвищення рівня емпатії?
18. Як саморефлексія допомагає розвивати соціальний інтелект?
19. Назвіть основні методи розвитку соціального інтелекту в повсякденному житті.
20. Які професійні сфери найбільше потребують високого рівня соціального інтелекту?

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Вимоги до знань та умінь студентів	Максимальна кількість балів, оцінка за шкалою ECTS
Повно й ґрунтовно володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання першого та другого модуля з відповідним аналізом й узагальненням вивченого. Простежувався зв'язок теоретичного матеріалу з практикою.	A:90–100б.
Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання першого та Другого модуля з відповідним аналізом й узагальненням вивченого.	B:80–89б.
Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом. Проте відсутня логічна послідовність у викладі матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	C:70–79б.
Знання модулів передаються зазубреними з підручників (з конспекту) фразами. Відсутня логічна послідовність у викладі навчального матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	D:65–69б.
Знання модуля передаються тільки за допомогою певних питань з боку викладача.	E:60–69б.

Розрахунок максимальної кількості балів, що присвоюються студентам

Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи медійності психолога			
Робота на семінарському (практичному) занятті (в тому числі доповідь, виступ, повідомлення, участь у дискусії)	10	4	40
Модульна контрольна робота	10	1	10
Змістовний модуль 2. Практичний аспект медійності психолога			
Робота на семінарському (практичному) занятті (в тому числі доповідь, виступ, повідомлення, участь у дискусії)	10	3	30
Модульна контрольна робота	10	1	10
ІНДЗ	10	1	10
Залік	Максимальна кількість балів 100		

VI. Навчально-методична карта дисципліни

Навчально-методична картка дисципліни «Розвиток соціального інтелекту особистості»

Разом: 90 год., із них 14 год. – лекції, 14 год. –практичні заняття, 62 год. – самостійна робота.

Модулі	I модуль				II модуль		
Лекції	2	2	2	2	2	2	2
Дати							
Теоретичні розділи	Теоретичні основи соціального інтелекту				Практичні аспекти розвитку соціального інтелекту		
Теми лекцій	Тема 1: Поняття соціального інтелекту, його складові та значення	Тема 2. Емоційний інтелект як основа соціального інтелекту	Тема 3. Соціальні ролі та їх вплив на формування соціального інтелекту	Тема 4. Комунікативна компетентність як складова соціального інтелекту	Тема 5. Вплив соціокультурних факторів на розвиток соціального інтелекту	Тема 6. Технології та соціальний інтелект: виклики сучасності	Тема 7. Практичні аспекти розвитку соціального інтелекту

Модулі	I модуль				II модуль		
Практичні	2	2	2	2	2	2	2
Дати							
Теоретичні розділи	Теоретичні основи соціального інтелекту				Практичні аспекти розвитку соціального інтелекту		
Теми лекцій	Тема 1: Поняття соціального інтелекту, його складові та значення	Тема 2. Емоційний інтелект як основа соціального інтелекту	Тема 3. Соціальні ролі та їх вплив на формування соціального інтелекту	Тема 4. Комунікативна компетентність як складова соціального інтелекту	Тема 5. Вплив соціокультурних факторів на розвиток соціального інтелекту	Тема 6. Технології та соціальний інтелект: виклики сучасності	Тема 7. Практичні аспекти розвитку соціального інтелекту
Модулі	I модуль				II модуль		
Самостійна робота					ІНДЗ		
Поточний контроль	МКР № 1				МКР №2		
Підсумковий контроль	залік						

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

1. Андрієнко, Л. В. Соціальний інтелект і соціальна адаптація особистості. – Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2020.
2. Бондарчук, О. І. Соціальний інтелект як психологічний ресурс особистості. – Київ: Наукова думка, 2018.
3. Гаврилова, Т. О. Емоційний та соціальний інтелект: психологічні аспекти розвитку. – Львів: Львівський національний університет імені І. Франка, 2021.
4. Даниленко, О. В. Психологія соціального інтелекту: навчальний посібник. – Харків: Видавництво ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019.
5. Кравченко, Л. М. Комунікативна компетентність і соціальний інтелект. – Київ: Академія, 2022.
6. Лук'янчук, І. В. Соціальний інтелект і його роль у професійній діяльності. – Одеса: Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2020.
7. Рибалко, Л. О. Психологічні особливості соціального інтелекту в умовах цифрової комунікації. – Київ: Університет «Україна», 2023.
8. Goleman, D. Social Intelligence: The New Science of Human Relationships. – New York: Bantam Books, 2006.
9. Thorndike, E. L. Intelligence and its Uses // Harper's Magazine, 1920.
10. Sternberg, R. J., & Smith, C. The Psychology of Human Intelligence. – Cambridge: Cambridge University Press, 2019.
11. Gardner, H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 1983.
12. Salovey, P., & Mayer, J. D. Emotional Intelligence // Imagination, Cognition and Personality, 1990.
13. Baron, R. A., & Markman, G. D. Beyond Social Capital: The Role of Entrepreneurs' Social Competence in Their Financial Success. – Journal of Business Venturing, 2003.
14. Wellman, B. Networks in the Global Village: Life in Contemporary Communities. – Boulder, CO: Westview Press, 1999.

